
Stad en land

Henri de Groot

Gerard Marlet

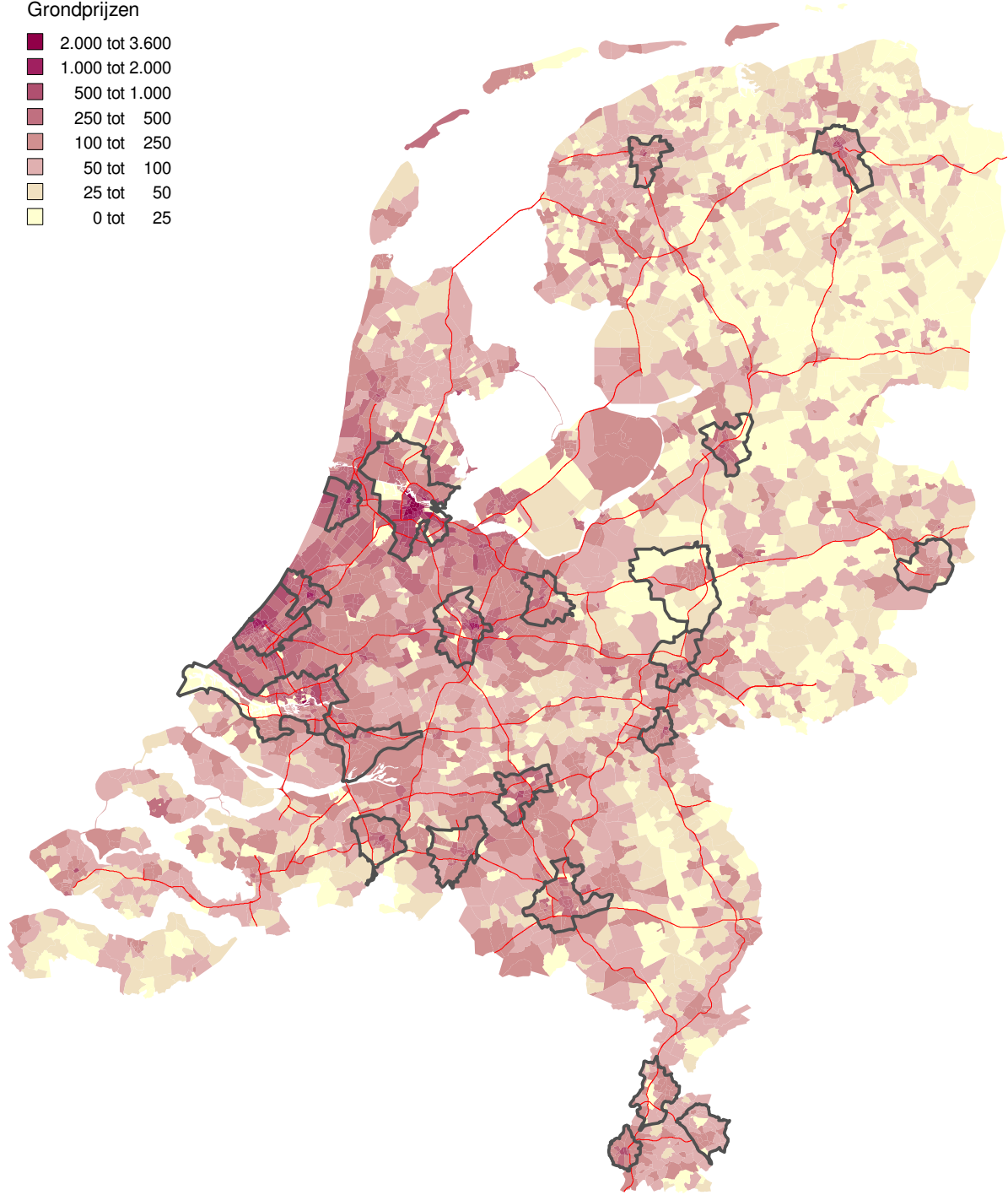
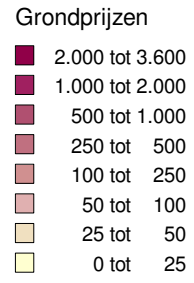
Coen Teulings

Wouter Vermeulen

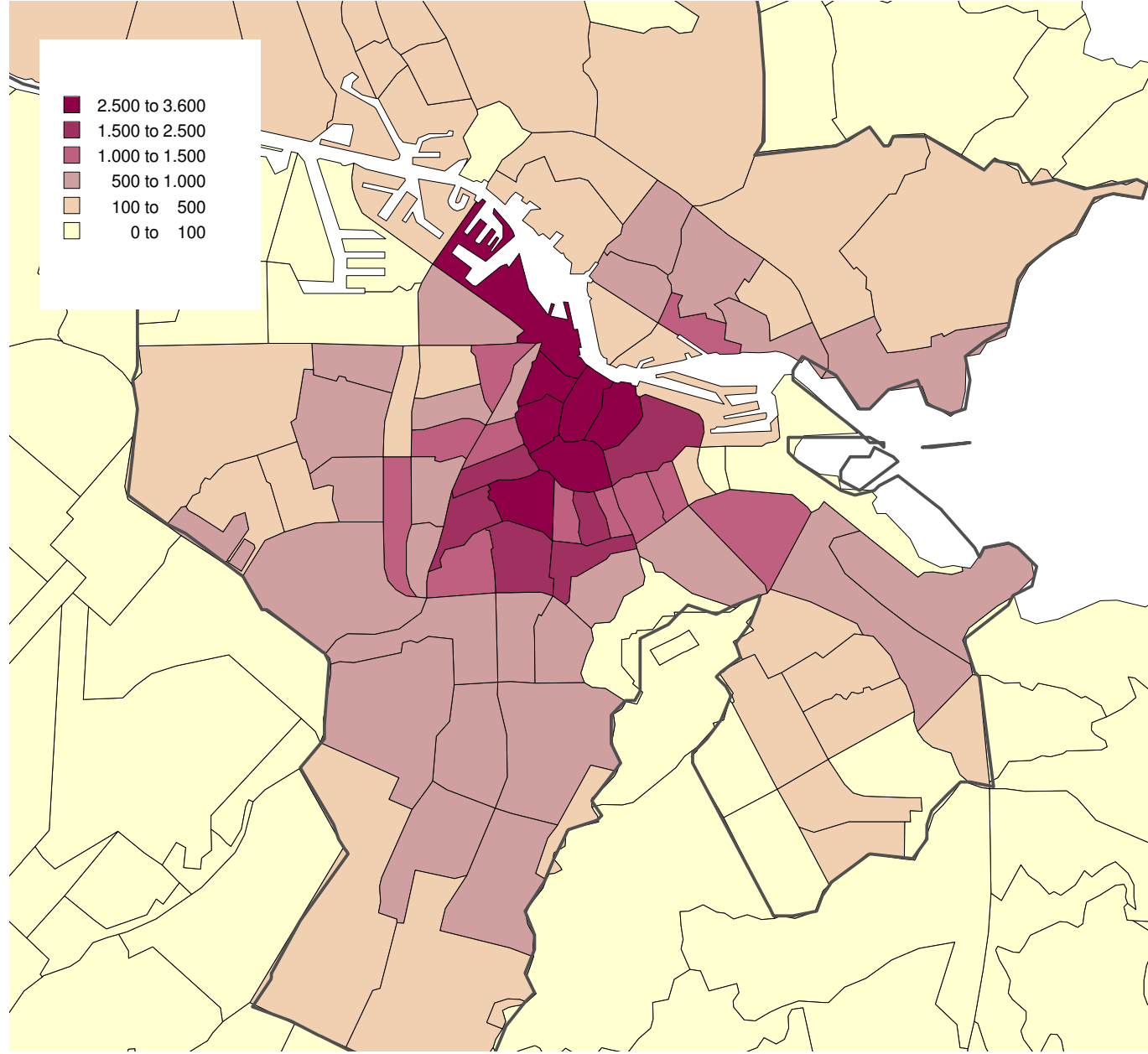
Vastgoedlezing 2010

Grondprijzen in Nederland

Grondprijzen in Amsterdam

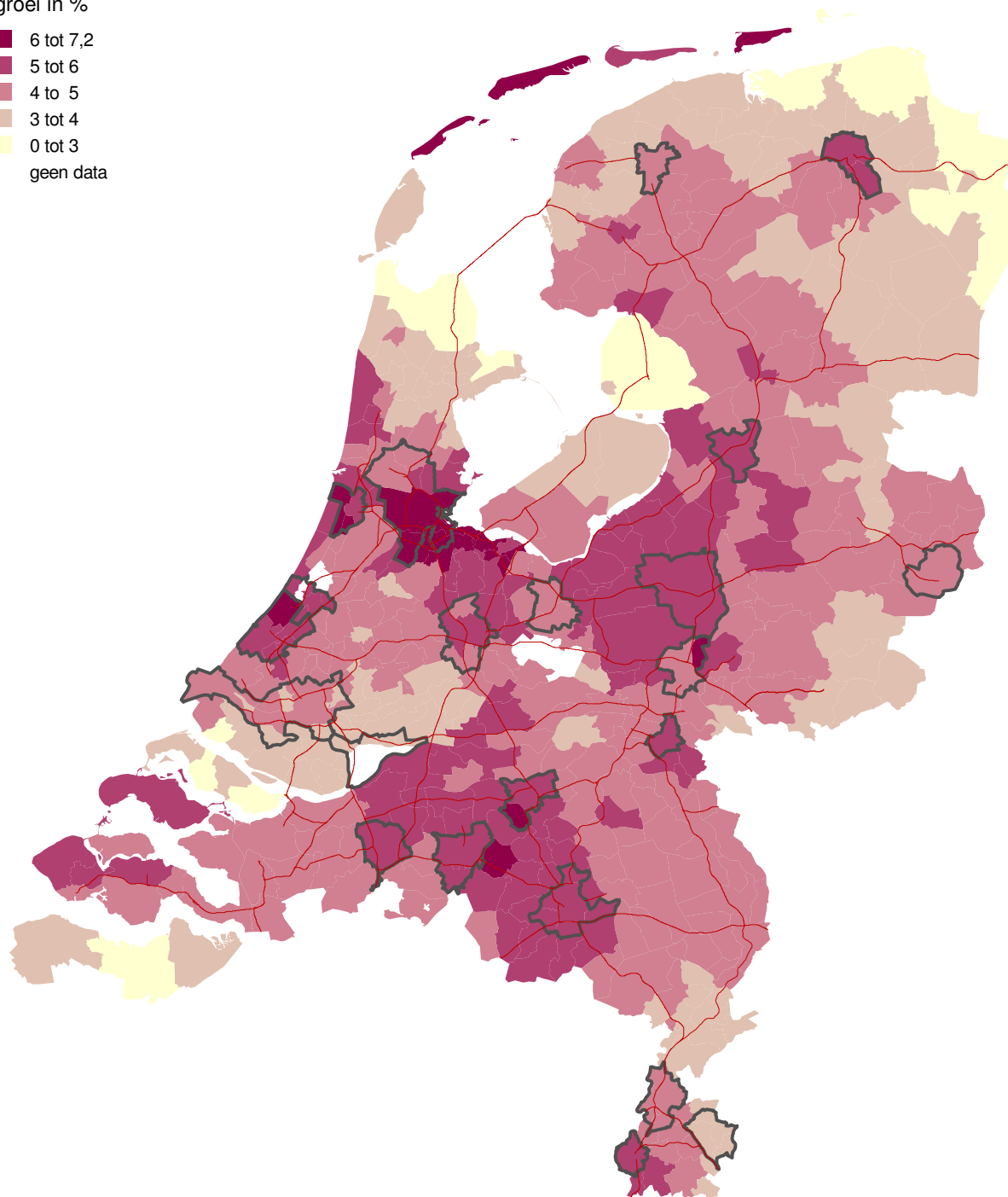

Huizenprijsstijging

groei in %

- 6 tot 7,2
- 5 tot 6
- 4 to 5
- 3 tot 4
- 0 tot 3
- geen data

Conclusie

► Grondprijzen

- Maximum: 3525/m² grachtengordel Amsterdam
- Minimum: 14/m² Bellingwedde

► Huizenprijsstijging 1985-2007

- Amsterdam 6,2%
- Bellingwedde 2,8%
- Rotterdam 4,1%

► In het jargon van economen

- Grote externe effecten
- Dus: marktfalen

...waarom?

agglomeratie-
voordelen

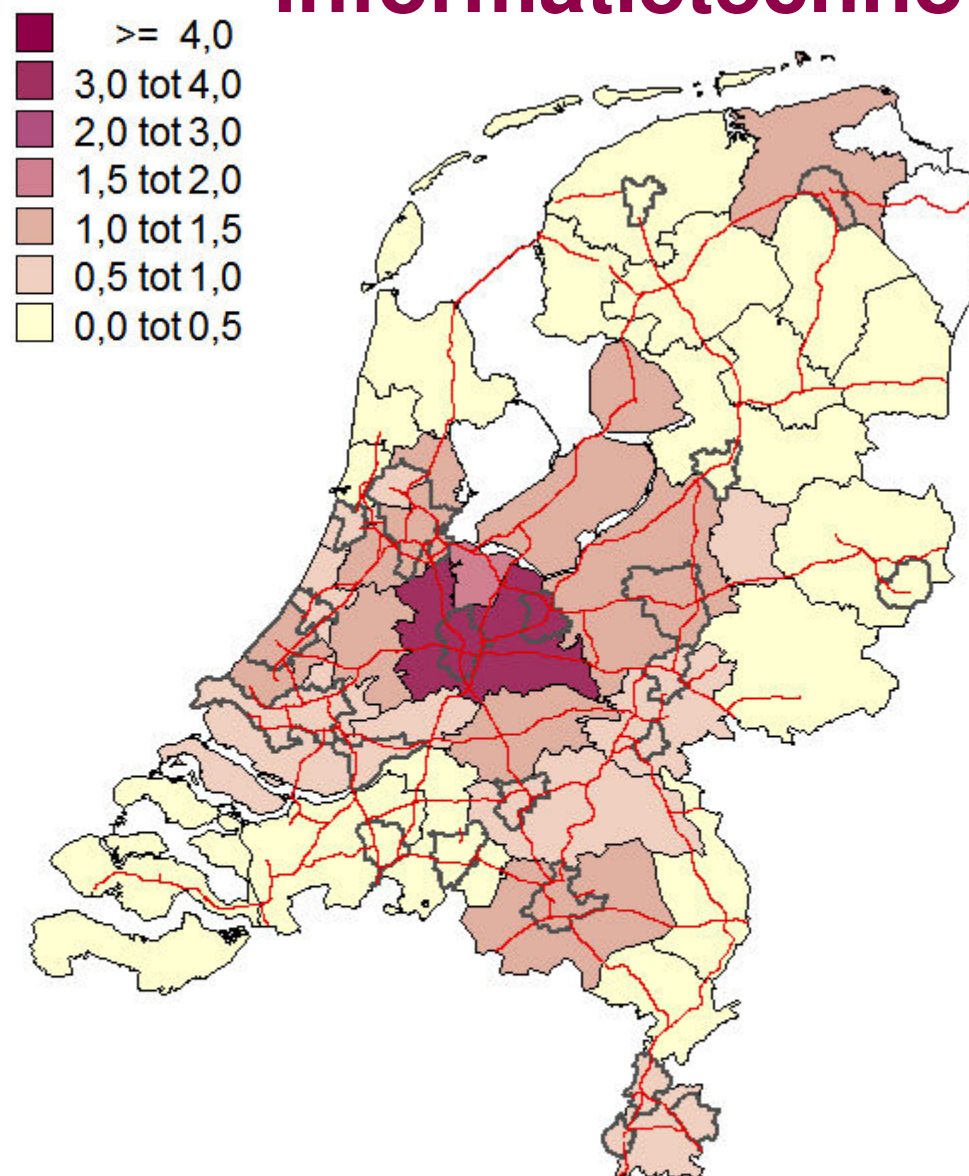
Economie en de stad

- *Atlas of Shrinking Cities*
  - ▶ Amsterdam: 1960-1988: - 20 %
  - ▶ Rotterdam: 1960-1988: - 21%
- Generiek verschijnsel in OECD
  - ▶ London, Parijs, Boston, Detroit, New York
- Communicatie- en transportkosten dalen
  - ▶ Waarom zou je nog bij elkaar zitten?
  - ▶ *The death of the city*

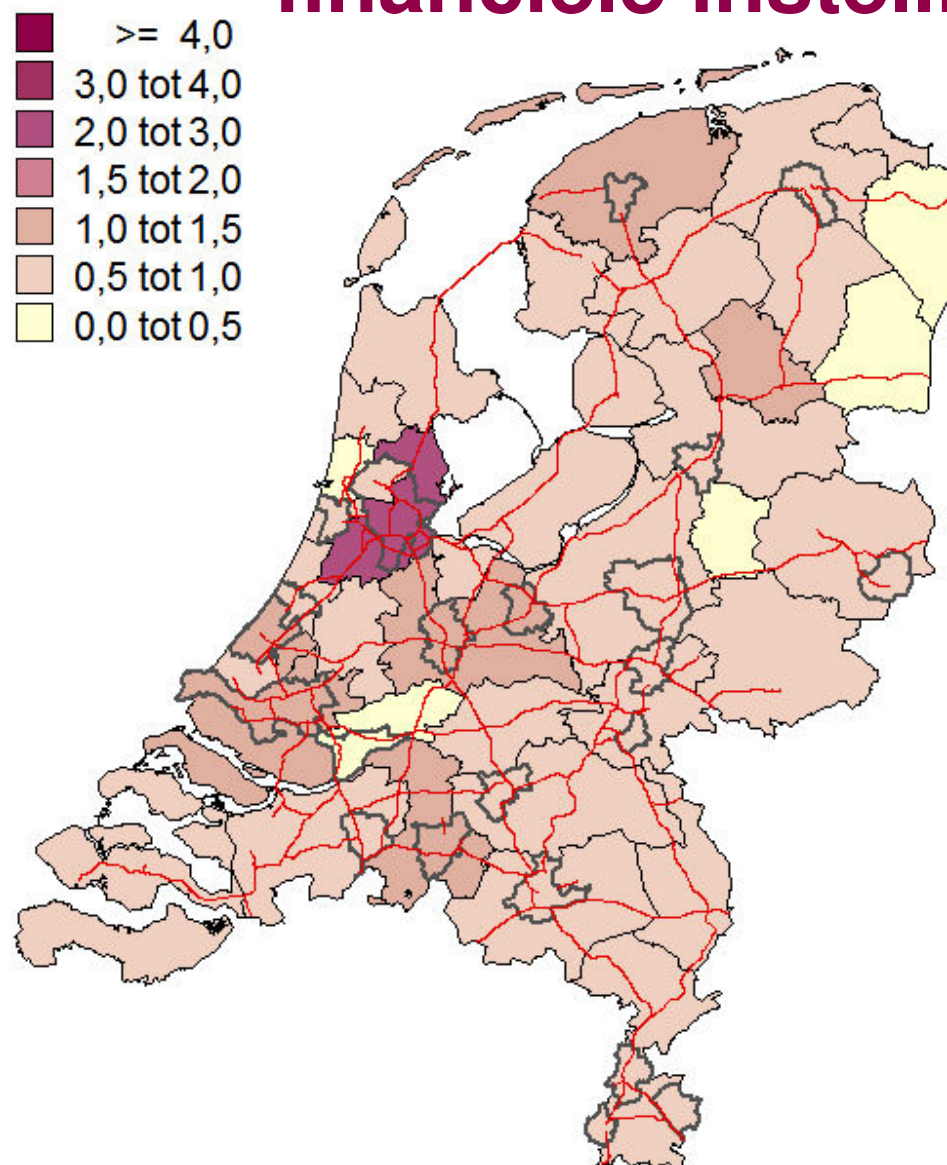
De ommekeer

- Ed Glaeser:
  - ▶ *Reinventing the City*
  - ▶ Boston vs. Detroit
  - ▶ = Amsterdam vs. Rotterdam
- Hoger opgeleiden (“creatieve klasse”) crux
- Innovatie, kenniseconomie en de stad
  - ▶ General Purpose Technology
    - Vanaf 1920: electromoter
    - Vanaf 1980: ICT
  - ▶ Deconcentratie industrie
  - ▶ Concentratie diensten

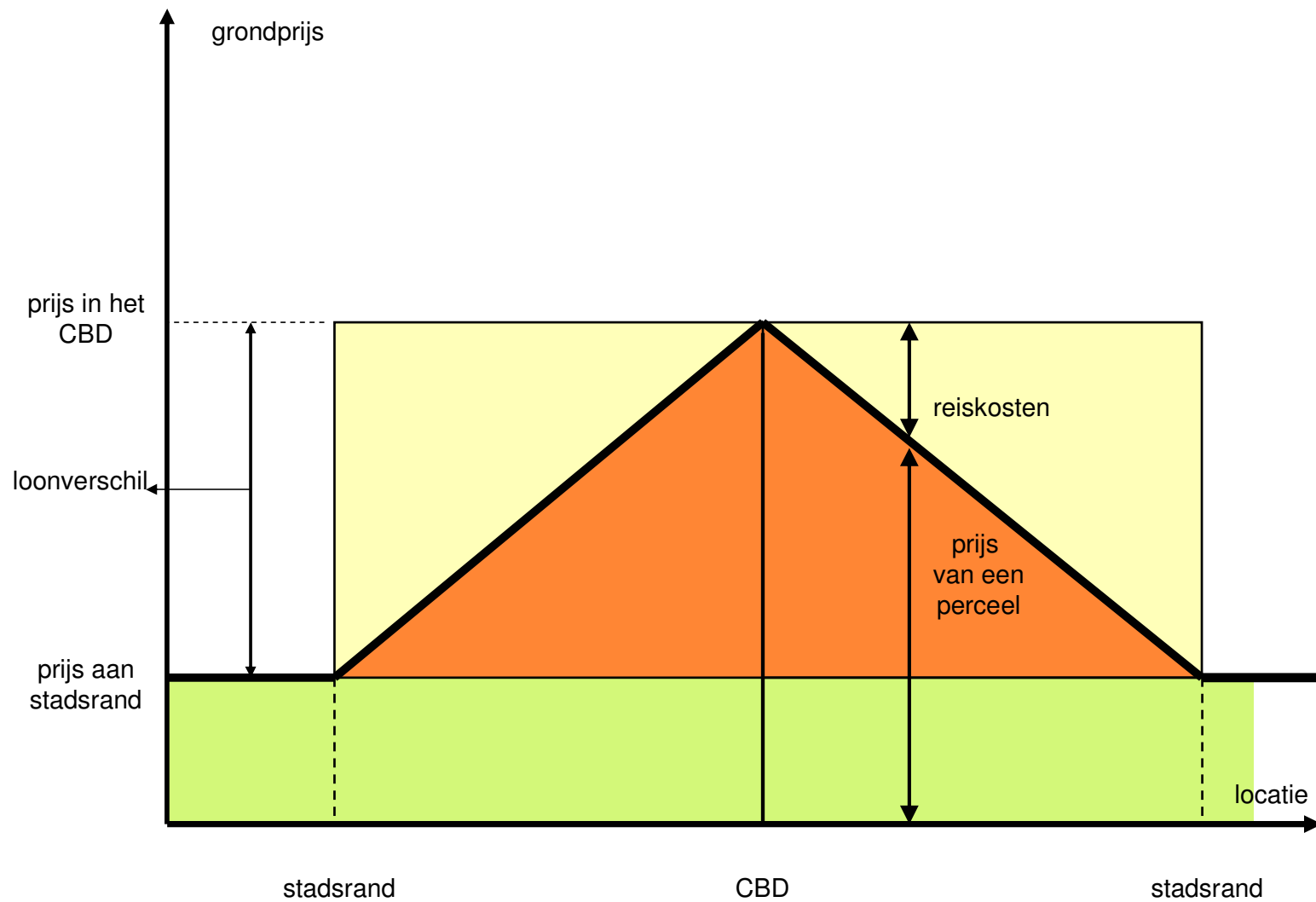
Locatiequotiënt computerservice, informatietechnologie

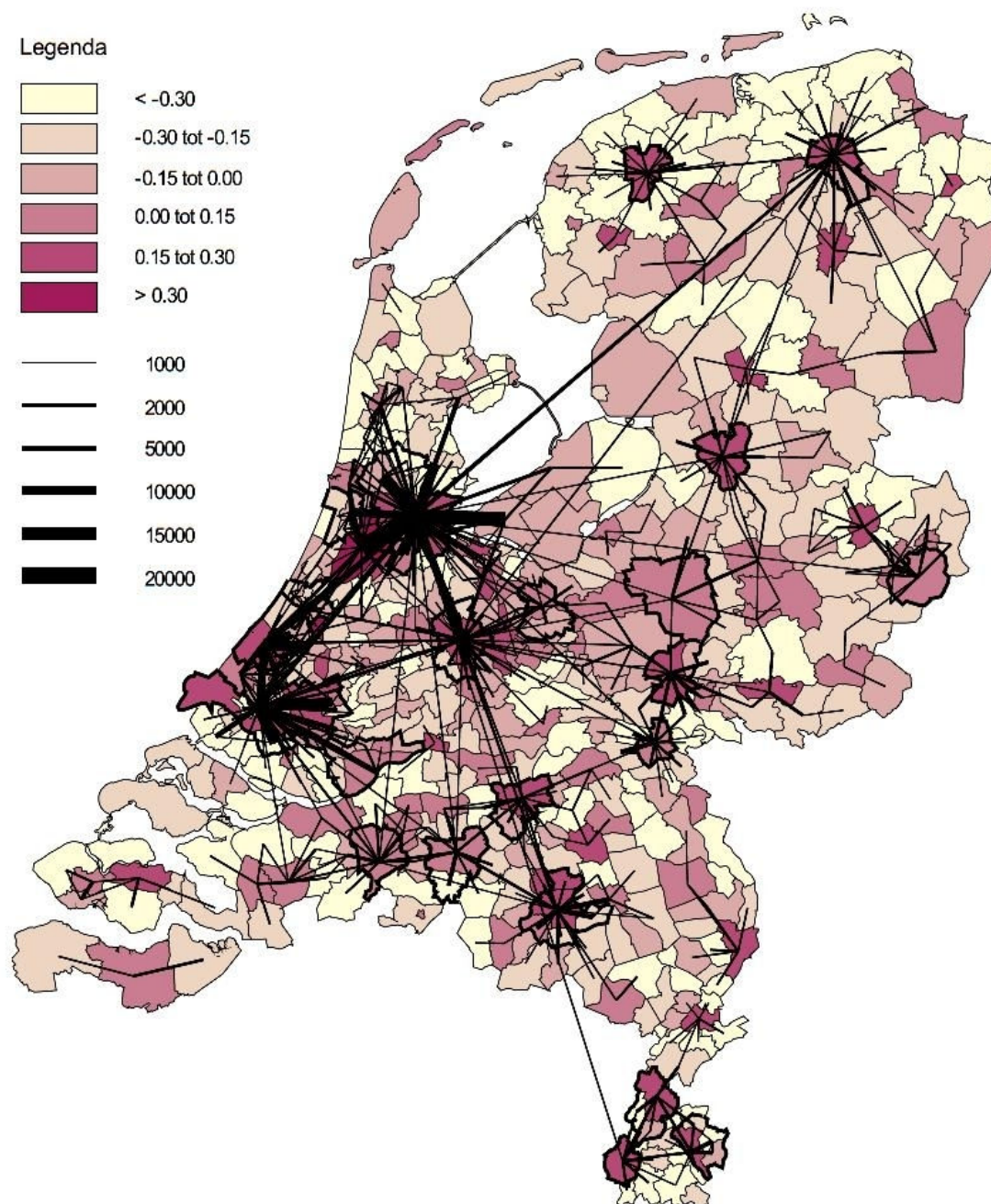
Locatiequotiënt financiële instellingen

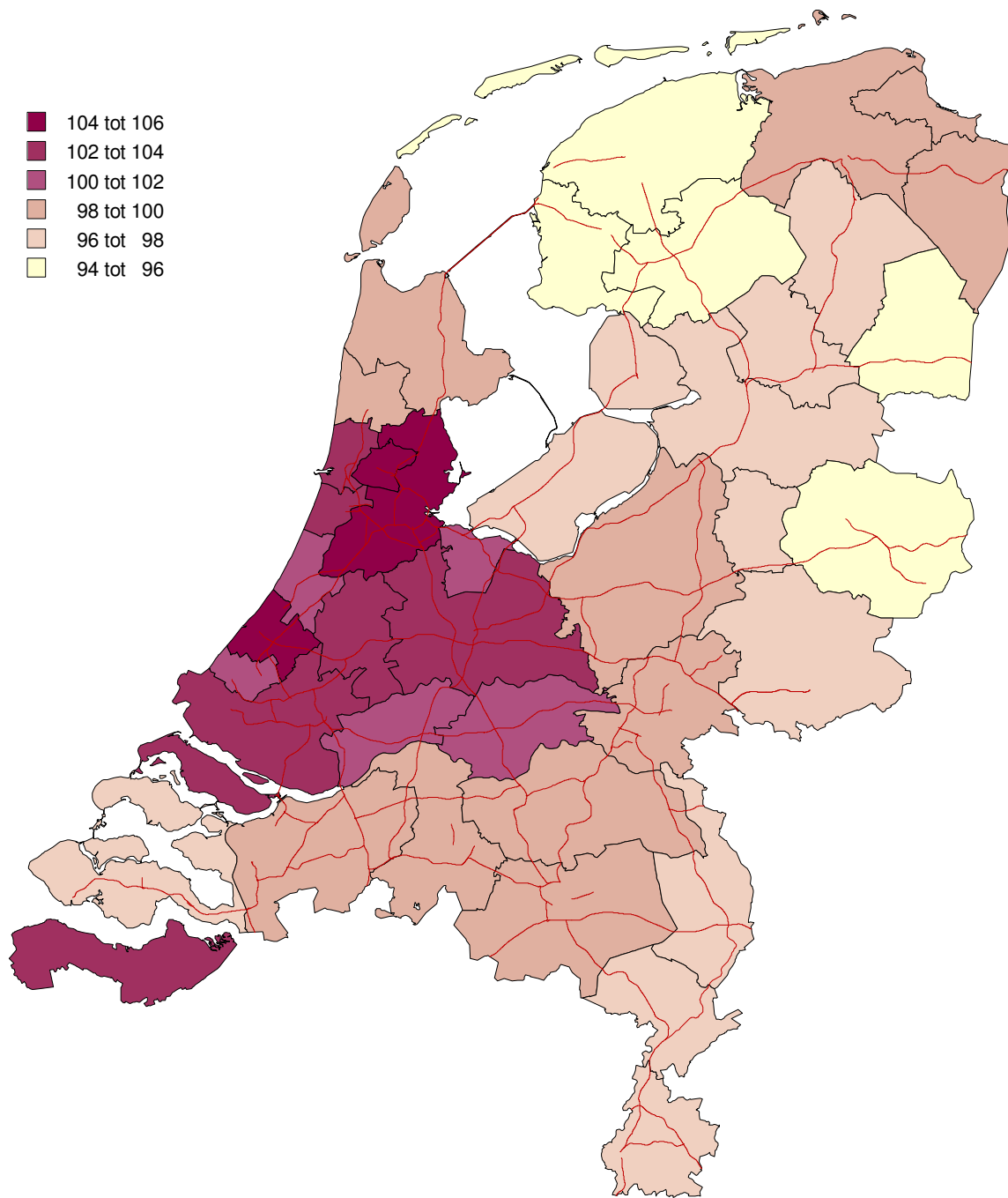
Grondprijzen in monocentrische stad

Forensenstromen

Lonen hoger in randstad

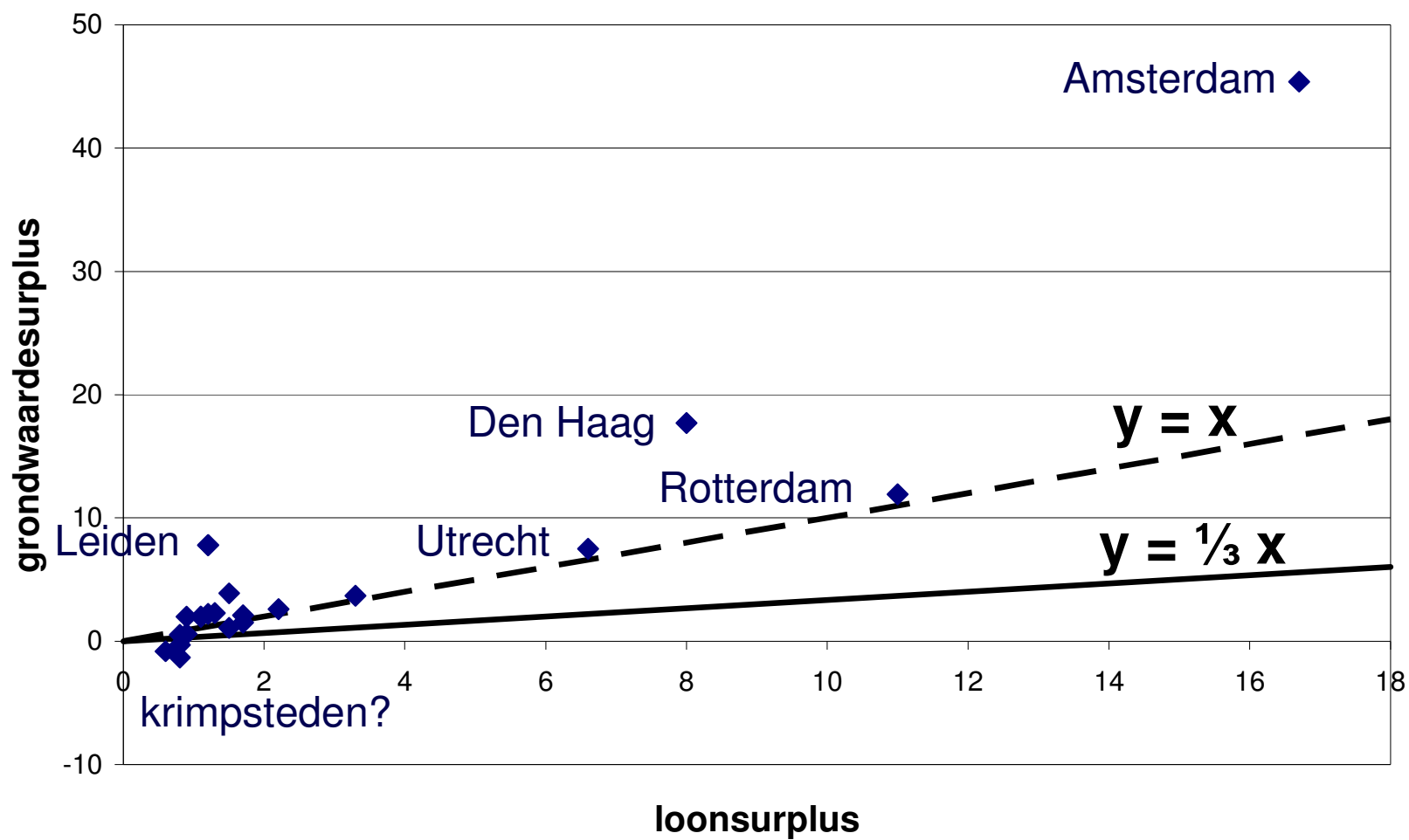
Opleidingsniveau

- Percentage hoger opgeleiden:
  - ▶ Meer dan 45%
    - Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Nijmegen
  - ▶ Minder dan 32%
    - Dordrecht, Heerlen, Apeldoorn, Geleen/Sittard, niet-GSA
- Hoger opgeleiden hebben meeste voordeel
  - ▶ Kenniseconomie!

In Mld.

GSA	Loonsurplus urbanisatie	Volledige loonsurplus excl. pers.kenm.	Grondwaarde surplus	Grondwaarde / loon
Amsterdam	16,7	60,2	45,4	2,7
Rotterdam	11,0	32,8	11,9	1,1
's-Gravenhage	8,0	31,1	17,7	2,2
Utrecht	6,6	18,8	7,5	1,1
Eindhoven	3,3	7,1	3,7	1,1
Leiden	1,2	5,0	7,8	6,2
Dordrecht	0,9	1,5	2,0	2,2
Tilburg	1,7	2,3	2,1	1,2
Heerlen	0,8	0,0	– 1,3	– 1,8
Groningen	2,2	4,5	2,6	1,2
Haarlem	1,2	3,3	7,8	6,5
Maastricht	1,1	2,1	2,0	1,8

Confrontatie voor afzonderlijke GSA's

Economische betekenis locatievoordeel

■ Grondwaardesurplus:

340 mrd grondwaarde = 3% bbp

- ▶ Ruimere definitie agglomeratie; GSA te nauw
  - Meer gebied
  - Lagere prijs niet GSA gebied
- ▶ Ongerekend grond met commerciële bestemming
- ▶ Veel? => relatie met groei !

■ Loonsurplus:

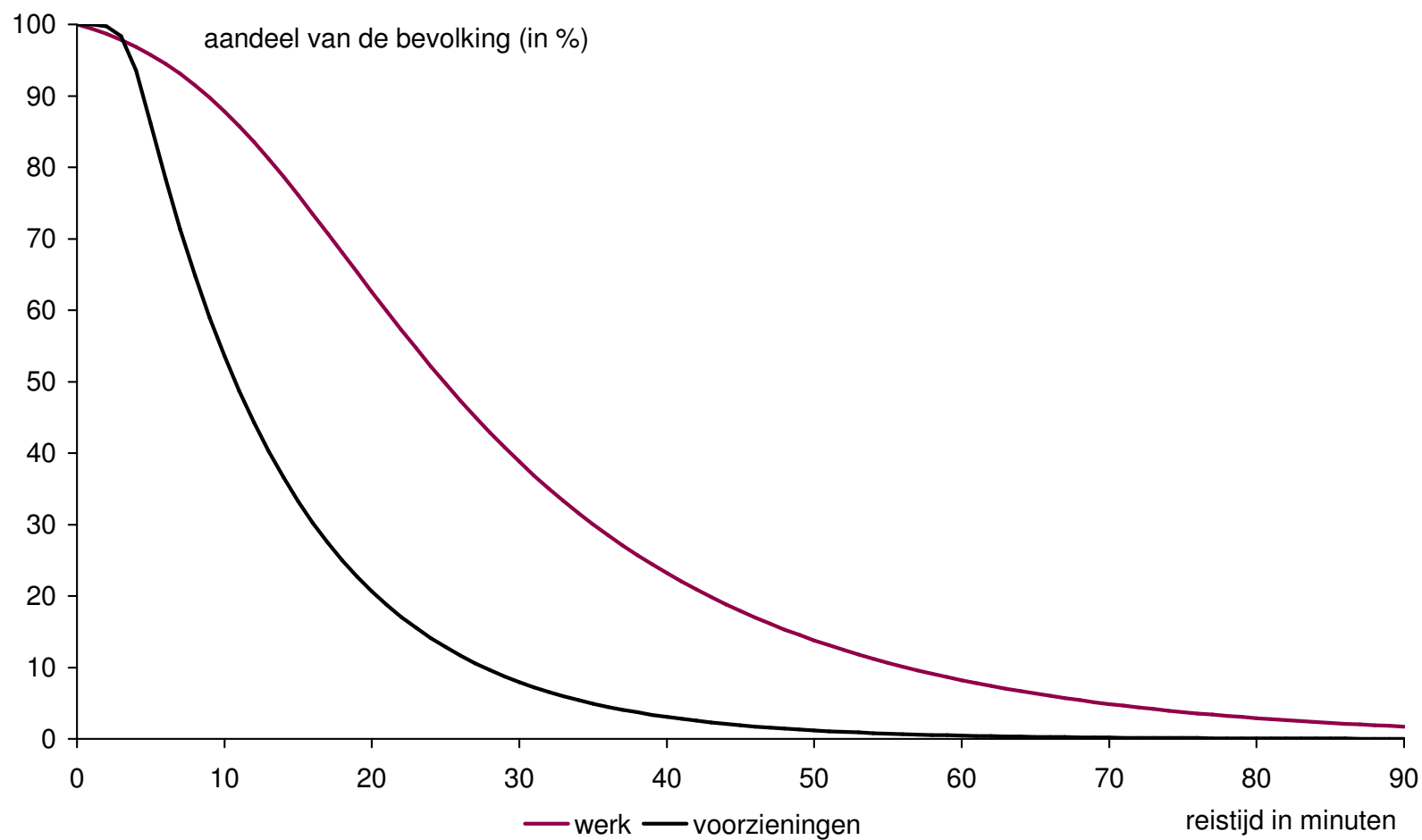
3-10 mrd per jaar = 0,5-2% bbp

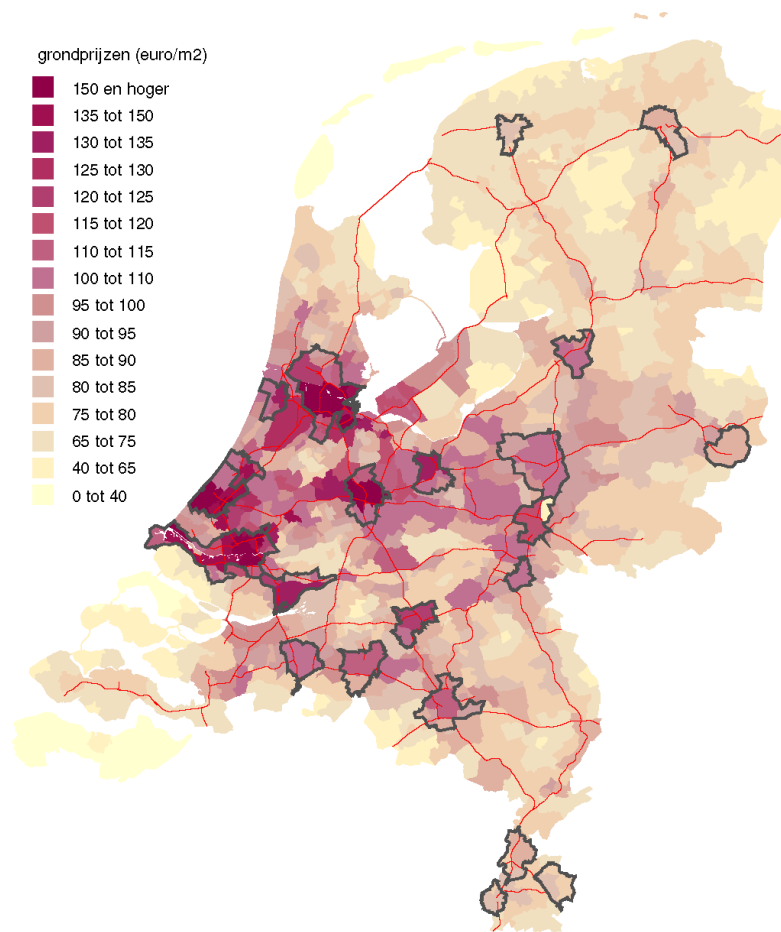
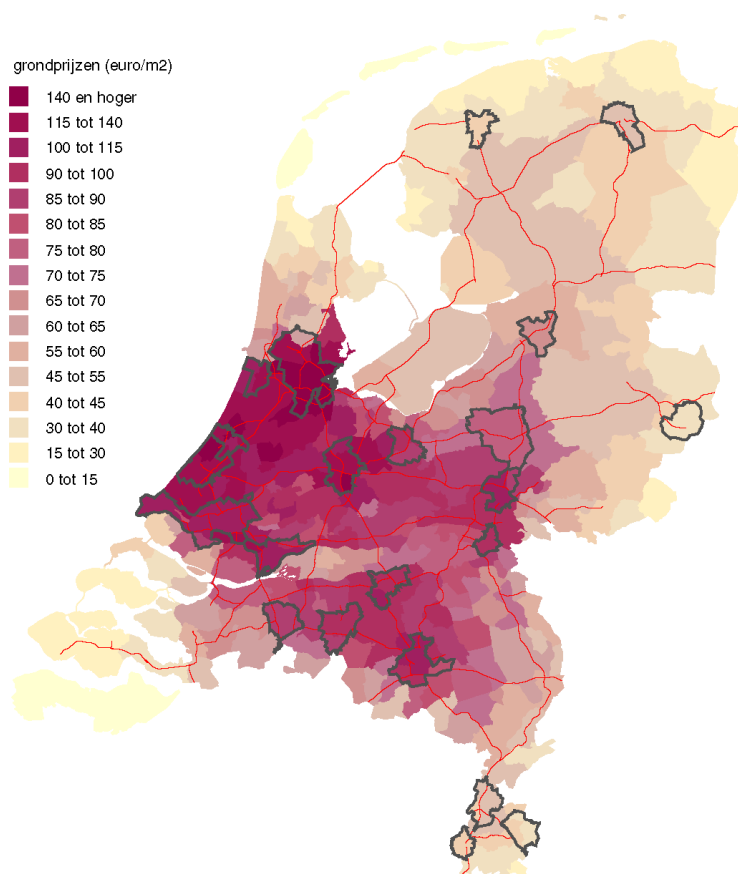
Verklaring grondprijverschillen

Grondprijzen	Verklaarde variantie
Productie	34%
Bruto uurloon	1%
Bereikbaarheid banen, per auto,	25%
Bereikbaarheid banen, per OV	6%
Nabijheid station	2%
Consumptie	43%
Nabijheid natuur	4%
Nabijheid stadspark	3%
Ligging aan zee	3%
Aantal Rijksmonumenten	8%
Podium kunsten	7%
Culinair aanbod	2%
Winkels voor mode en luxe artikelen	11%
Winkels voor dagelijkse boodschappen	3%
Overlast	2%
Totaal	77%

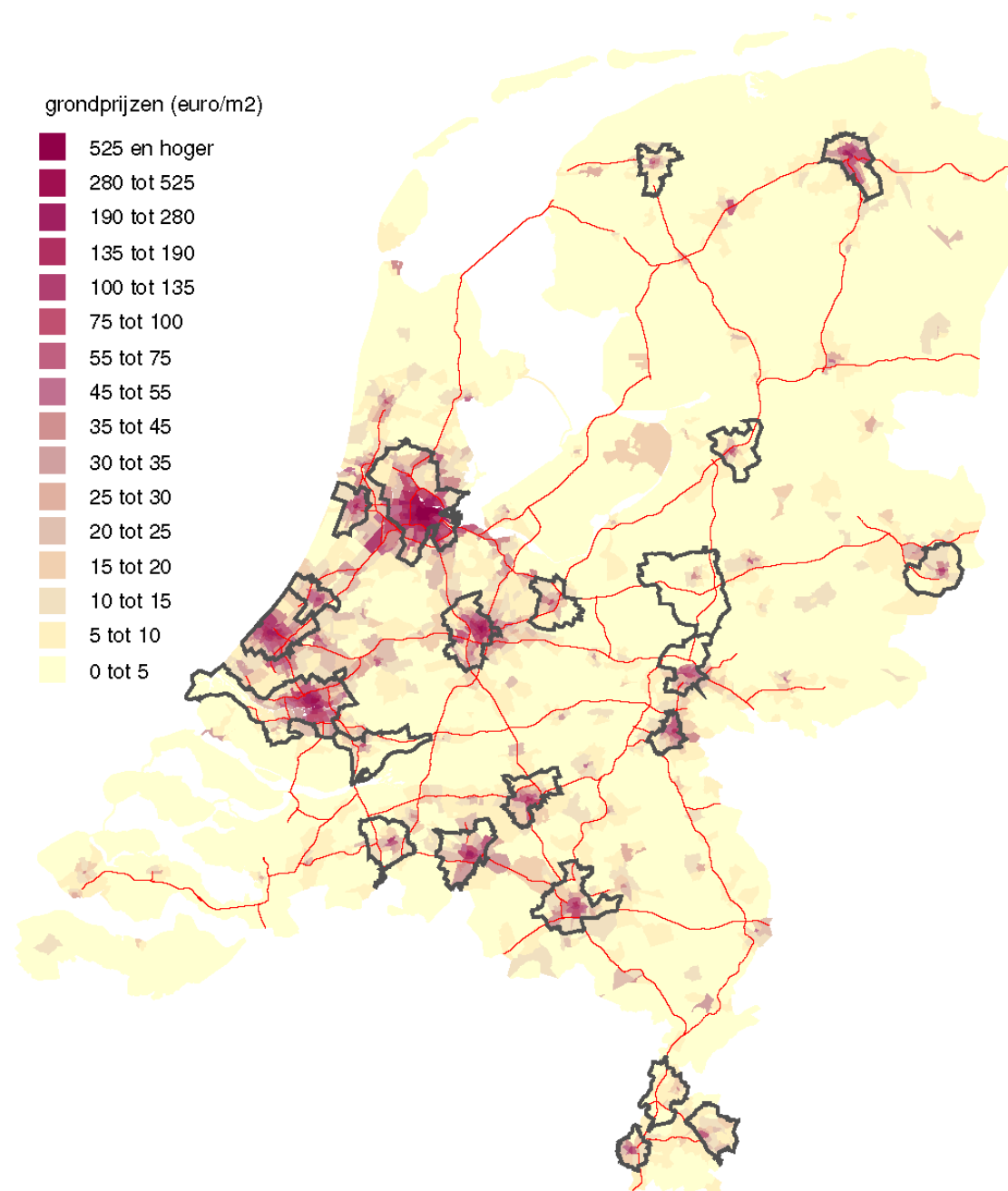
Bereidheid reistijd

Bereikbaarheid werk per auto en OV

Grondprijseffect cultuur

Decompositie grondprijverschillen

GSA	Grond prijs- verschil	Loon	Bereikbaarheid werk		Amenities				Disamen ities	
			Per auto	Per OV	Historische binnenstad	Podium- kunsten	Culinair aanbod	Luxe Winkels	Stadspark natuur	
Amsterdam	379	12	58	38	49	119	19	80	4	0
Rotterdam	139	6	29	34	- 7	30	3	44	6	- 4
Gravenhage	237	11	48	43	- 3	45	12	60	16	6
Utrecht	181	6	44	39	1	44	4	42	12	- 10
Eindhoven	66	3	23	13	- 7	14	- 1	22	3	- 3
Leiden	135	6	37	28	4	16	0	29	12	3
Dordrecht	68	3	29	23	1	5	- 6	12	2	- 1
Tilburg	71	1	18	18	- 6	33	- 4	26	2	- 16
Heerlen	- 24	- 1	- 18	- 4	- 4	4	- 6	12	6	- 13
Groningen	48	4	- 11	1	1	34	- 1	24	- 6	2
Haarlem	193	3	36	27	8	32	8	44	23	11
Maastricht	60	3	- 16	- 3	25	13	13	38	- 3	- 10

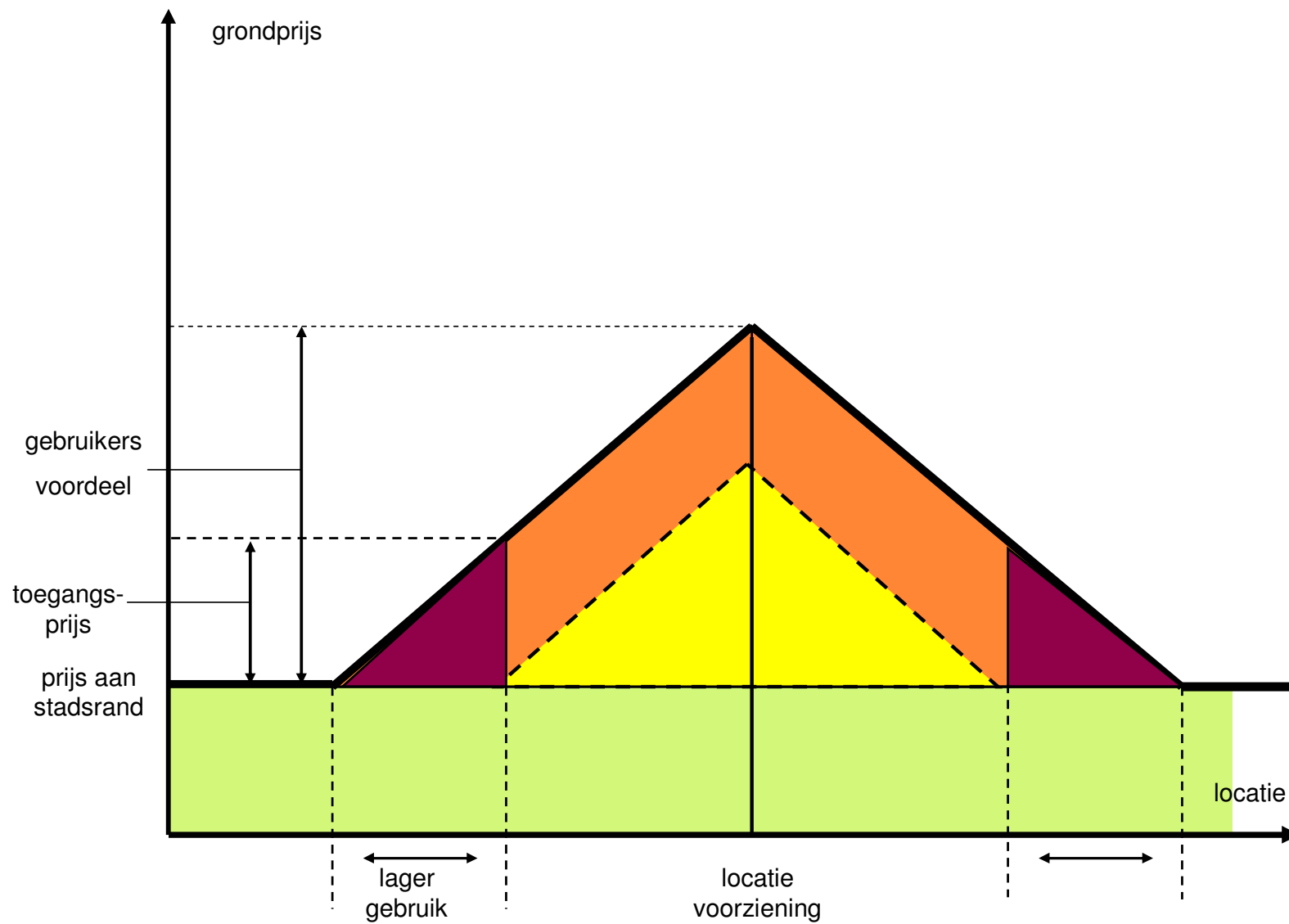
- Podiumkunsten:
  - ▶ 30-50 mrd grondwaarde = 2 mrd per jaar
  - ▶ Uitgaven: 300 mln
- OV:
  - ▶ 80-90 mrd grondwaarde = 5 mrd per jaar
  - ▶ Ongerekend commercieel vastgoed
  - ▶ Uitgaven: 4,5 mrd
- Vergt ervaring: clustering, causaliteit
- Geen overdreven pretenties spill-overs
  - ▶ Wacht u een grootse “*Visie*”
  - ▶ *Go with the flow*, bouw waar grondprijzen hoog zijn

Stedelijke voorzieningen en vaste kosten

Financiering uit grondwaarde

Geen verdelende rechtvaardigheid

- Waarom clustering voorzieningen?
  - ▶ Draagvlak aantrekkelijk voor meer voorzieningen
  - ▶ Hogere grondprijs = hogere dichtheid: prima!
  - ▶ = selectie van gebruikers: prima!

- Dus:
  - ▶ Ruimtelijke differentiatie is goed
  - ▶ Idem voor differentiatie bevolking
    - Binnen en tussen gemeenten

Moe Green revisited: belasting op grondwaarde

- Optimaal aanbod voorzieningen
  - ▶ Maximaliseert grondwaardesurplus
  - ▶ Dus: geef gemeentebestuur dat surplus !?
  - ▶ ..via grondbelasting
  - ▶ Praktisch problemen
  - ▶ Maar wel juiste prikkels voor goed beleid
  - ▶ ..gemeentebestuur als ondernemer

- Dus:
  - ▶ Ruimtelijke differentiatie is goed
  - ▶ Idem voor differentiatie bevolking
    - Binnen en tussen gemeenten

Inrichting openbaar bestuur

■ Subsidiariteit

- ▶ Beslissingsmacht op zo laag mogelijk niveau
- ▶ Mits zoveel mogelijk externe effecten geïnternaliseerd
- ▶ Beperkt transactiekosten / representatie
- ▶ Grondprijzen als richtsnoer

■ In praktijk

- ▶ Steden logisch eenheid: monocentrisch model
- ▶ ...maar vaak te klein
- ▶ Deelgemeente vaak ook
- ▶ Provincies niet

10 hoofdconclusies

- 1. Grondprijs hartje Amsterdam 200x Bellingwedde**
- 2. Prijsverschil 1985-2007 meer dan verdubbeld**
- 3. Vooral in regio's Amsterdam en Brabant**
- 4. Loonsurplus 3-10 mrd = 0,5-2% bbp**
- 5. Grondwaardesurplus 340 mrd = 3% bbp**
- 6. Grondprijsverschillen laten zich goed verklaren**
- 7. 50% = productiekant, 50% = consumptiekant**
- 8. 30% = luxe winkels, monumenten, cultuur, horeca**
- 9. Financier gemeente via grondbelasting**
- 10. Grondprijzen goed vertrekpunt MKBA**